

Верховний
Суд

«Захист прав кредитора при спадкуванні: проблемні питання та судова практика»

16 вересня 2022 року

Василь Крат, суддя ВС
Telegram: <https://t.me/glossema>

Верховний
Суд

Джерела

Трохи про приватне право в судовій практиці (за матеріалами публікацій в соціальній мережі Facebook за 2021 рік) / Редактор та упорядник В. І. Крат. – Київ, 2021. 234 с. URL: <https://t.me/glossema/2>

Крат В. Трохи про сферу дії частини першої статті 523 ЦК України. URL: <https://t.me/glossema/253>. Опубліковано 09.06.2022.

Верховний
Суд

Значення відкриття спадщини

Постанова ОП КЦС ВС від 24.05.2021 у справі № 671/22/19

Під відкриттям спадщини розуміється настання певних юридичних фактів, зумовлюють виникнення спадкових правовідносин.

При цьому як юридичний факт відкриття спадщини характеризується двома параметрами: (1) часом відкриття; (2) місцем відкриття.

Час відкриття спадщини має важливе значення, оскільки на час відкриття спадщини визначаються, зокрема:

склад спадщини;

коло спадкоємців;

матеріальний закон, який буде застосовуватись до спадкових відносин.

Верховний
Суд

Виключна підсудність?!

Постанова КЦС ВС від 23.10.2019 у справі № 676/1868/19

Спiр у цiй справi виник у зв'язку з невиконанням зобов'язань, якi виникли з договорiв позики, укладених мiж позивачами та спадкодавцем, правонаступниками (спадкоємцями) якого є вiдповiдачi у справi. З урахуванням наведеного, позов про стягнення заборгованостi за договорами позики має розглядатися за правилами територiальної пiдсудностi, тобто за зареєстрованим у встановленому законом порядку мiсцем проживання або перебування одного з вiдповiдачiв, а не за мiсцем знаходження успадкованого нерухомого майна.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляцiйного суду щодо визначення пiдсудностi у цiй справi за ч. 3 ст. 30 ЦПКУ, оскiльки в таких справах застосовуються правила виключної пiдсудностi лише у разi подання позову до спадкоємцiв, якi ще не прийняли спадщину. Матерiали справи свiдчать про прийняття вiдповiдачами спадщини. Отже, висновки судiв попереднiх iнстанцiй про те, що цей позов пiдлягає розгляду за правилами виключної пiдсудностi є помилковими.

Верховний
Суд

Іпотека, спадкування і ст. 523 ЦК?!

Ухвала ОП КЦС ВС від 23.05.2022 року у справі № 570/3891/14

При заміні боржника первісний боржник вибуває із зобов'язання і замінюється новим боржником.

Законодавець встановлює обмеження на переведення боргу у зобов'язанні поза волею кредитора. Такий підхід має на меті убезпечити кредитора від непередбачуваного та неочікуваного ризику невиконання зобов'язання внаслідок заміни особи боржника. Необхідність отримання згоди кредитора на переведення боргу зумовлена тим, що особа боржника завжди має істотне значення для кредитора. При вступі в договірні відносини, кредитор розраховував на отримання виконання з огляду на якості конкретного боржника (здатність виконати обов'язок, платоспроможність, наявність у боржника майна тощо).

Верховний
Суд

Іпотека, спадкування і ст. 523 ЦК?!

Ухвала ОП КЦС ВС від 23.05.2022 року у справі № 570/3891/14

Для породження переведенням боргу правових наслідків необхідним є існування двох складових: по-перше, вчинення договору (двостороннього правочину) між новим та первісним боржниками, причому такий правочин має вчинятися у такій самій формі, що і правочин, на підставі якого виникло зобов'язання; по-друге, надання кредитором згоди на переведення боргу.

Специфікою характеризується заміна боржника при спадкуванні, оскільки у цьому разі відбувається перехід прав та обов'язків від спадкодавця до спадкоємця (-ів), який, очевидно, не залежить від волі кредитора. Тому при спадкуванні заміна боржника відбувається не внаслідок переведення боргу (частина перша статті 520 ЦК України), а як результат універсального правонаступництва (стаття 1216 ЦК України).

Верховний
Суд

Іпотека, спадкування і ст. 523 ЦК?!

Ухвала ОП КЦС ВС від 23.05.2022 року у справі № 570/3891/14

Звісно, що на етапі спадкового правонаступництва навіть апріорі не може постати питання про отримання згоди кредитора, як при переведенні боргу, так і про отримання попереднього погодження заставодавця (іпотекодавця) забезпечувати зобов'язання за нового боржника. Натомість при реорганізації юридичної особи, оскільки цей процес є тривалим в часі, очевидна наявність можливості отримати від заставодавця (іпотекодавця) попереднє погодження забезпечувати зобов'язання за нового боржника. Навряд чи розумним є тлумачення за якого, відбувається однакове поширення правил частини першої статті 523 ЦК України про наявність/відсутність погодження від заставодавця (іпотекодавця) забезпечувати зобов'язання нового боржника при переведенні боргу, реорганізації та спадкуванні.

Верховний
Суд

Іпотека, спадкування і ст. 523 ЦК?!

Ухвала ОП КЦС ВС від 23.05.2022 року у справі № 570/3891/14

Тому Об'єднана палата зауважує, що найбільш розумним є тлумачення частини першої статті 523 ЦК України таким чином, що вона регулює випадки заміни боржника при переведенні боргу, реорганізації, оскільки ці випадки правонаступництва допускають можливість отримати від заставодавця (іпотекодавця) попереднє погодження забезпечувати зобов'язання за нового боржника. Як наслідок частина перша статті 523 ЦК України не поширюється на випадки заміни боржника при спадкуванні.

За таких обставин, Об'єднана палата Касаційного цивільного суду вважає, що частина перша статті 523 ЦК України не поширюється на відносини, які виникають при смерті боржника та спадковому правонаступництві.

Верховний
Суд

Іпотека, спадкування і ст. 523 ЦК?!

Ухвала ВП ВС від 29.06.2022 року у справі № 570/3891/14

Оскільки, як убачається з тексту судових рішень, суди касаційної інстанції у подібних правовідносинах та за тотожних фактичних обставин неоднаково застосовують положення частини першої статті 523 ЦК України щодо правових наслідків заміни боржника у зобов'язанні, забезпеченому порукою або заставою, а саме порука або застава, встановлена іншою особою, припиняється після заміни боржника, якщо поручитель або заставодавець не погодився забезпечувати виконання зобов'язання новим боржником, справа підлягає прийняттю до провадження Великої Палати Верховного Суду.

Верховний
Суд

Порядок пред'явлення кредитором вимог до спадкоємців боржника Постанова КЦС ВС від 13.06.2018 року у справі № 758/8549/15-ц

Відповідно до частини першої та другої статті 1281 ЦК України спадкоємці зобов'язані повідомити кредитора спадкодавця про відкриття спадщини, якщо їм відомо про його борги. Кредиторові спадкодавця належить протягом шести місяців від дня, коли він дізнався або міг дізнатися про відкриття спадщини, пред'явити свої вимоги до спадкоємців, які прийняли спадщину, незалежно від настання строку вимоги.

Тлумачення статті 1281 ЦК свідчить, що вказана норма не встановлює певного порядку пред'явлення вимог кредиторів. Пред'являння вимог може відбуватися як безпосередньо спадкоємцю, так і через нотаріуса.

Верховний
Суд

Звернення стягнення на предмети застави & статті 1281 та 1282 ЦК України Постанова ВС ВС від 13.07.2022 року у справі № 645/6151/15-ц

Статтю 1281 ЦК України в редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин, передбачено, що спадкоємці зобов'язані повідомити кредитора спадкодавця про відкриття спадщини, якщо їм відомо про його борги. Кредиторові спадкодавця належить протягом шести місяців від дня, коли він дізнався або міг дізнатися про відкриття спадщини, пред'явити вимоги до спадкоємців, які прийняли спадщину, незалежно від настання строку вимоги. Якщо кредитор спадкодавця не знав і не міг знати про відкриття спадщини, він має право пред'явити свої вимоги до спадкоємців, які прийняли спадщину, протягом одного року від дня настання строку вимоги. Кредитор спадкодавця, який не пред'явив вимоги до спадкоємців, що прийняли спадщину, у строки, встановлені частинами другою і третьою цієї статті, позбавляється права вимоги. ОСОБА_1 дотримався строків пред'явлення вимог до спадкоємців боржника, встановлених статтю 1281 ЦК України.

Відповідно до частини другої статті 1282 ЦК України в редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин, вимоги кредитора спадкоємці зобов'язані задовольнити шляхом одноразового платежу, якщо домовленістю між спадкоємцями та кредитором інше не встановлено. У разі відмови від одноразового платежу суд за позовом кредитора накладає стягнення на майно, яке було передане спадкоємцям у натурі.

Верховний
Суд

Звернення стягнення на предмети застави & статті 1281 та 1282 ЦК України Постанова ВС ВС від 13.07.2022 року у справі № 645/6151/15-ц

У наведеній нормі передбачається **спеціальний, додатковий за своєю правовою природою спосіб захисту цивільних** прав та інтересів кредитора спадкодавця в разі, якщо спадкоємці не виконають його вимог.

Разом з тим зазначена норма не конкретизує способів звернення стягнення на майно та не передбачає можливості звернути стягнення на майно, отримане спадкоємцями, шляхом визнання на нього права власності за кредитором, а лише встановлює обов'язок суду в разі пред'явлення відповідного позову та доведення його підстав звернути стягнення на майно, яке було передане спадкоємцям у натурі.

Верховний
Суд

Стягнення заборгованості зі спадкоємців боржника Постанова ОП КЦС ВС від 20.06.2019 року у справі № 185/998/16-ц

Оскільки зі смертю боржника зобов'язання з повернення кредиту входять до складу спадщини, то умови кредитного договору щодо строків повернення кредиту чи сплати його частинами не застосовуються, а підлягають застосуванню норми статті 1282 ЦК України щодо обов'язку спадкоємців задовольнити вимоги кредитора у порядку, передбаченому частиною другою цієї норми.

Так, згідно із статтею 1282 ЦК України спадкоємці зобов'язані задовольнити вимоги кредитора повністю, але в межах вартості майна, одержаного у спадщину. Кожен зі спадкоємців зобов'язаний задовольнити вимоги кредитора особисто, у розмірі, який відповідає його частці у спадщині. Вимоги кредитора вони зобов'язані задовольнити шляхом одноразового платежу, якщо домовленістю між спадкоємцями і кредитором не встановлено інше.

Верховний
Суд

Стягнення заборгованості зі спадкоємців боржника Постанова ОП КЦС ВС від 20.06.2019 року у справі № 185/998/16-ц

Задовольняючи позовні вимоги ПАТ «Альфа-Банк» суд першої інстанції, з висновком якого погодився й апеляційний суд, правильно виходив із того, що має місце порушення права позивача на своєчасне отримання кредитних коштів, внаслідок неналежного виконання ОСОБА_4 зобов'язань, а сам обов'язок по поверненню кредитних коштів не є нерозривно пов'язаним з особою померлого боржника, відповідачі є спадкоємцями, розмір заборгованості за договором не перевищує вартість спадкового майна.

Крім того, суди вірно вказали, що ПАТ «Альфа-Банк» дізнався про відкриття спадщини лише після свого звернення у лютому 2016 року до суду першої інстанції із позовними вимогами про стягнення з померлого боржника заборгованості, а тому не пропустило строк, встановлений статтею 1281 ЦК України.

Верховний
Суд

Позовна давність & статті 1281 та 1282 ЦК України Постанова КЦС ВС від 13.05.2021 року у справі № 127/27986/18

Особливості правового регулювання відносин між кредитором і спадкоємцями боржника, зокрема і в зобов'язаннях, забезпечених іпотекою, передбачені положеннями статей 1281, 1282 ЦК України та статті 23 Закону України «Про іпотеку» (в редакціях, чинних на момент відкриття спадщини). За змістом указаних норм права: 1) у разі переходу права власності на предмет іпотеки у порядку спадкування право іпотеки є чинним для спадкоємця; 2) спадкоємець, до якого перейшло право власності на предмет іпотеки, набуває статус іпотекодавця; 3) спадкоємець (фізична особа) не несе відповідальність перед іпотекодержателем за виконання боржником основного зобов'язання, але в разі його порушення боржником такий спадкоємець відповідає за задоволення вимоги іпотекодержателя в межах вартості предмета іпотеки; 4) спадкоємець зобов'язаний повідомити кредитора спадкодавця про відкриття спадщини, якщо йому відомо про борги останнього; 5) кредитор має пред'явити свою вимогу до спадкоємців протягом 6 місяців з дня, коли він дізнався або міг дізнатися про відкриття спадщини, незалежно від настання строку вимоги, а якщо кредитор спадкодавця не знав і не міг знати про відкриття спадщини, то не пізніше одного року від настання строку вимоги; 6) наслідком пропуску кредитором вказаних строків звернення з вимогою до спадкоємців є позбавлення кредитора права вимоги.

Верховний
Суд

Позовна давність & статті 1281 та 1282 ЦК України Постанова КЦС ВС від 13.05.2021 року у справі № 127/27986/18

У постанові Великої Палати Верховного Суду від 17 квітня 2018 року в справі № 522/407/15-ц (провадження № 14-53цс18) зроблено висновок, що «оскільки зі смертю позичальника зобов'язання з повернення кредиту включаються до складу спадщини, строки пред'явлення кредитодавцем вимог до спадкоємців позичальника, а також порядок задоволення цих вимог регламентуються статтями 1281 і 1282 ЦК України. Тобто, стаття 1281 ЦК України, яка визначає преюльзивні строки пред'явлення таких вимог, застосовується і до кредитних зобов'язань, забезпечених іпотекою. Поняття «строк пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців» не тотожне поняттю «позовна давність». Так, частина четверта статті 1281 ЦК України визначає наслідком пропуску кредитором спадкодавця строків пред'явлення вимог до спадкоємців позбавлення права вимоги такого кредитора, який не пред'явив вимоги до спадкоємців, що прийняли спадщину, у строки, встановлені частинами другою і третьою цієї статті. Тоді як згідно з частиною четвертою статті 267 ЦК України вплив позовної давності, про застосування якої заявлено стороною у спорі, є підставою для відмови у позові. Відтак, визначені статтею 1281 ЦК України строки пред'явлення кредитором вимоги до спадкоємців і позовна давність є різними строками. Вплив перших має наслідком позбавлення кредитора права вимоги (припинення його цивільного права), а отже, і неможливість вимагати у суді захисту відповідного права. Натомість, вплив позовної давності не виключає наявності у кредитора права вимоги та є підставою для відмови у позові за умови, якщо про застосування позовної давності у суді заявила одна зі сторін.

Верховний
Суд

Позовна давність & статті 1281 та 1282 ЦК України Постанова КЦС ВС від 13.05.2021 року у справі № 127/27986/18

У справі, що переглядається, встановивши, що позивач дізнався про смерть ОСОБА_4 у грудні 2015 року, а з вимогою до спадкоємців боржника банк звернувся у вересні 2018 року, тобто з пропуском установленого статтею 1281 ЦК України преюльзивного строку, суд першої інстанції, з висновком якого погодився й апеляційний суд, дійшов правильного висновку про втрату банком права вимоги до спадкоємців боржника за кредитним та іпотечним договорами № VIH0GA00001259 від 29 березня 2007 року, що є підставою для відмови в задоволенні позову АТ КБ «ПриватБанк».

Верховний
Суд

Позовна давність & статті 1281 та 1282 ЦК України Постанова КЦС ВС від 13.06.2018 у справі № 320/9961/15-ц

Верховний Суд в оцінці обставин у справі має враховувати, що наявність у кредитора померлого боржника відомостей про прийняття спадщини, що відкрилась після нього, його спадкоємцями, а також про коло спадкоємців, зумовлює початок перебігу позовної давності за правилами, визначеними частиною першою статті 261 ЦК України. У спадкових правовідносинах банк як кредитор спадкодавця та його спадкоємців наділений власними повноваженнями та самостійно визначає спосіб та порядок їх реалізації. Банк, звернувшись до нотаріуса з відповідною вимогою до можливих спадкоємців, реалізував своє право, передбачене правилом статті 1281 ЦК України, здійснюючи свої повноваження на власний розсуд та у власному інтересі. Невикористання надалі банком власних повноважень та нездійснення суб'єктивних прав не може бути поважною причиною пропуску відповідних строків та підставою для поновлення прав, втрачених (припинених) в результаті недобросовісного ведення власних справ такою особою (позивачем). В оцінці поведінки позивача суд враховує, що банк здійснює власну діяльність як професійний учасник ринку, який спеціалізується на наданні певного роду послуг, що висуває зрозумілі вимоги до рівня професійності, кваліфікації та обізнаності його співробітників.

Верховний
Суд

Позовна давність & статті 1281 та 1282 ЦК України Постанова КЦС ВС від 13.01.2021 у справі № 456/4355/15-ц

04 жовтня 2012 року ОСОБА_1 звернулася до Стрийської державної нотаріальної контори із заявою, яка датована 20 вересням 2012 року, та просила довести до відома всіх спадкоємців ОСОБА_5 те, що він є її боржником.

08 травня 2013 року ОСОБА_1 звернулася із заявою у справі за заявою ОСОБА_1 до виконавчого комітету Стрийської міської ради, ВДВС Стрийського МРУЮ про зміну порядку виконання судового рішення та просила залучити до участі в розгляді цієї справи спадкоємцю ОСОБА_5 - ОСОБА_2 . У цій заяві ОСОБА_1 зазначила про те, що їй стало відомо, що після смерті її боржника ОСОБА_5 з'явилась його спадкоємця ОСОБА_2 , яка проживає в АДРЕСА_2 . Згідно повідомлення від 18 березня 2013 року № 303/02-14, виданого Стрийською державною нотаріальною конторою гр. ОСОБА_2 , встановлено, що ОСОБА_2 було повідомлено про те, що після смерті її бабці ОСОБА_7 , свідоцтва про право на спадщину за законом на майно, яке складається з житлового будинку в АДРЕСА_1 , який належав бабиному чоловікові - ОСОБА_5 , видати немає можливості, оскільки на спадкове майно 02 липня 2004 року ВДВС Стрийського МРУЮ накладений арешт. У матеріалах справи відсутні докази задоволення вимог кредитора ОСОБА_1 спадкоємцем ОСОБА_2 в добровільному порядку. 08 листопада 2012 року ОСОБА_1 звернулася із заявою в Стрийську державну нотаріальну контору, в якій просила повідомити, хто із спадкоємців ОСОБА_5 звертався із заявами про прийняття спадщини після його смерті. ОСОБА_1 не була повідомлена про спадкоємця ОСОБА_2 ні Стрийською державною нотаріальною конторою, якою заведено спадкову справу після смерті ОСОБА_5 , ні самими спадкоємцями ОСОБА_5 , які відповідно до частини першої статті 1281 ЦК України зобов'язані повідомити кредитора спадкодавця про відкриття спадщини, якщо їм відомо про його борги. 12 жовтня 2015 року ОСОБА_1 звернулася із позовом до ОСОБА_2 про стягнення із спадкоємця суми боргу в межах спадкового майна.

Верховний
Суд

Позовна давність & статті 1281 та 1282 ЦК України Постанова КЦС ВС від 13.01.2021 у справі № 456/4355/15-ц

Таким чином, про прийняття спадщини після смерті боржника ОСОБА_5 його спадкоємцем - ОСОБА_2 ОСОБА_1 стало відомо 08 травня 2013 року. Із цим позовом ОСОБА_1 звернулася 12 жовтня 2015 року. За таких обставин апеляційний суд зробив обґрунтований висновок про те, що позовна давність ОСОБА_1 не пропущена.

Схожий за змістом висновок міститься у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 04 вересня 2019 року у справі № 205/6749/15-ц (провадження № 61-17655св18).

Верховний
Суд

Заміна іпотекодавця у виконавчому провадженні Постанова ОП КЦС ВС від 01.03.2021 року у справі № 201/16014/13-ц

Процесуальне правонаступництво у виконавчому провадженні - це заміна на будь-якій стадії виконавчого провадження стягувача або боржника іншою особою у зв'язку з її вибуттям, тобто підставою заміни кредитора внаслідок правонаступництва є настання певних обставин, які мають юридичне значення і в результаті яких виникають цивільні права та обов'язки або пряма вказівка акту цивільного законодавства, що не залежить від умов та порядку здійснення виконавчого провадження органами і посадовими особами.

При вирішенні питання про заміну сторони у виконавчому провадженні суд перевіряє наявність правонаступництва у матеріальних відносинах.

Верховний
Суд

Заміна іпотекодавця у виконавчому провадженні Постанова ОП КЦС ВС від 01.03.2021 року у справі № 201/16014/13-ц

У справі, яка переглядається, встановлено, що після ухвалення 13 серпня 2014 року Жовтневим районним судом м. Дніпропетровська заочного рішення про звернення стягнення на предмет іпотеки, спірна квартира, на яку звернуто стягнення і яка належала боржнику, була відчужена на користь ОСОБА_1 на підставі договору дарування від 02 лютого 2015 року. У приватного виконавця виконавчого округу Дніпропетровської області Куземченка А. С. перебуває виконавче провадження № 61016592 з примусового виконання вказаного заочного рішення суду від 13 серпня 2014 року.

Отже, зважаючи на викладене та з урахуванням наведених вище положень законодавства, Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду вважає, що суди попередніх інстанцій, у цій справі, дійшли обґрунтованого висновку про те, що на підставі договору дарування від 02 лютого 2015 року відповідно до статті 23 Закону України «Про іпотеку» до ОСОБА_1 перейшли всі права та обов'язки іпотекодавця за іпотечним договором, у тому обсязі й на тих умовах, на яких вони належали ОСОБА_2 на момент укладення цього договору, у тому числі права й обов'язки боржника у виконавчому провадженні з примусового виконання рішення суду про звернення стягнення на предмет іпотеки.

Верховний
Суд

Заміна іпотекодавця у виконавчому провадженні Постанова ОП КЦС ВС від 01.03.2021 року у справі № 201/16014/13-ц

Верховний Суд у складі Об'єднаної Палати Касаційного цивільного суду дійшов висновку про те, що відповідно до статті 23 Закону України «Про іпотеку» до нового власника іпотечного майна перейшли всі права та обов'язки іпотекодавця за іпотечним договором, у тому обсязі й на тих умовах, на яких вони належали іпотекодавцю на момент укладення цього договору, у тому числі права й обов'язки боржника у виконавчому провадженні з примусового виконання рішення суду про звернення стягнення на предмет іпотеки, що є підставою для заміни боржника у виконавчому провадженні.

Верховний
Суд

Заміна сторони виконавчого провадження Постанова ОП КЦС ВС від 23.01.2019 року у справі № 2-2697/11

До складу спадщини входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті (стаття 1218 ЦК України).

Статтею 1282 ЦК України передбачено, що спадкоємці зобов'язані задовольнити вимоги кредитора повністю, але в межах вартості майна, одержаного у спадщину. Кожен із спадкоємців зобов'язаний задовольнити вимоги кредитора особисто, у розмірі, який відповідає його частці у спадщині.

Аналіз зазначених норм дає підстави для висновку про те, що у разі смерті боржника за наявності спадкоємців відбувається заміна боржника в зобов'язанні.

Верховний
Суд

Заміна сторони виконавчого провадження

Постанова ОП КЦС ВС від 23.01.2019 року у справі № 2-2697/11

Отже, обов'язок спадкодавця ОСОБА_9 щодо сплати заборгованості за договором позики, присудженої судом ОСОБА_2 (кредиторові) із спадкодавця за його життя, не припинився внаслідок смерті боржника і перейшов до його спадкоємців.

Установивши, що ОСОБА_7 відповідно до порядку, визначеного нормами ЦК України прийняв спадщину, суди попередніх інстанцій дійшли обґрунтованого висновку про наявність підстав для заміни сторони виконавчого провадження - боржника ОСОБА_9 його правонаступником ОСОБА_7.

Верховний
Суд

Заміна сторони виконавчого провадження

Постанова ОП КЦС ВС від 23.01.2019 року у справі № 2-2697/11

Посилання заявника на порушення судами вимог статей 1281 та 1282 ЦК України, якими визначено спеціальний порядок та строки пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців і порядок задоволення спадкоємцями вимог кредитора, на висновки суду не впливають. Приписи зазначених норм закону на стадії примусового виконання рішення суду про стягнення заборгованості не є підставою для відмови у заміні боржника його спадкоємцем у виконавчому провадженні, а є підставою для визначення державним виконавцем меж відповідальності спадкоємця, який залучений як правонаступник по боргам спадкодавця.

Верховний
Суд

Заміна сторони виконавчого провадження

Постанова ОП КЦС ВС від 23.01.2019 року у справі № 2-2697/11

Виходячи із вищевказаного слід зазначити про те, що саме по собі відсутність в ухвалі суду посилання на межі відповідальності нового боржника перед кредитором не змінює порядок виконання судового рішення з урахуванням статті 1282 ЦК України і при вирішенні процесуального питання про заміну сторони виконавчого провадження згідно статті 378 ЦПК України 2004 року суд з'ясовує наявність матеріальних і процесуальних підстав правонаступництва, а межі відповідальності спадкоємця визначаються державним виконавцем при виконанні судового рішення згідно вимог ЦК України та Закону України «Про виконавче провадження».

Верховний
Суд

Застосування статей 1281 та 1282 ЦК України на стадії примусового виконання рішення суду Ухвала КЦС ВС від 19.01.2022 року у справі № 523/2357/20

При вирішенні цієї справи перед колегією Касаційного цивільного суду виникли такі питання стосовно застосування положень статей 1281, 1282 ЦК України на стадії примусового виконання рішення суду:

- 1) чи можливе процесуальне правонаступництво у виконавчому провадженні у разі смерті боржника?
- 2) чи застосовуються положення статей 1281 та 1282 ЦК України на стадії примусового виконання рішення суду?
- 3) який порядок застосування статті 1282 ЦК України щодо визначення меж відповідальності спадкоємців та порядку задоволення вимог стягувача на стадії примусового виконання рішення суду?

Верховний
Суд

Застосування статей 1281 та 1282 ЦК України на стадії примусового виконання рішення суду Ухвала КЦС ВС від 19.01.2022 року у справі № 523/2357/20

Системне тлумачення статті 16 та частини другої статті 1282 ЦК України дозволяє зробити висновок, що: по-перше, норма частини другої статті 1282 ЦК України є спеціальною у площині захисту прав кредиторів спадкодавця у межах спадкових правовідносин, в якій передбачено належний спосіб захисту прав кредиторів спадкодавця; по-друге, до відносин між кредитором і спадкоємцями боржника не повинні застосовуватися норми закону, які врегульовують загальні наслідки невиконання стороною договірних зобов'язань, зокрема примусове виконання обов'язку в натурі (пред'явлення в судовому порядку вимоги про стягнення коштів). Аналіз частини другої статті 1282 ЦК України свідчить, що задоволення вимоги кредитора до спадкоємців боржника шляхом одноразового платежу, тобто шляхом сплати грошових коштів, можливе лише в позасудовому порядку. Судовий спосіб захисту порушеного права кредитора, у разі відмови спадкоємців від одноразового платежу, полягає у пред'явленні до спадкоємців позову про звернення стягнення на спадкове майно.

Верховний
Суд

Застосування статей 1281 та 1282 ЦК України на стадії примусового виконання рішення суду Ухвала КЦС ВС від 19.01.2022 року у справі № 523/2357/20

Застосування положень статей 1281 та 1282 ЦК України на стадії примусового виконання рішення суду є неможливим ні в порядку вирішення судом процесуального питання заміни боржника у виконавчому провадженні, ні в межах виконавчого провадження у разі проведення такої заміни, оскільки Закон № 1404-VIII не передбачає повноважень виконавця змінювати зміст виконавчого документу, зокрема визначати суму, яка підлягає стягненню з боржника (з'ясувати обсяг одержаного у спадщину майна, його вартість, розміри часток спадкоємців у спадковому майні тощо).

Колегія суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду вважає, що з 05 жовтня 2016 року (набранням чинності Закону № 1404-VIII) процесуальне правонаступництво у виконавчому провадженні у разі смерті боржника не допускається, а відповідне виконавче провадження підлягає закінченню на підставі пункт 3 частини першої статті 39 Закону № 1404-VIII).

Верховний
Суд

Застосування статей 1281 та 1282 ЦК України на стадії примусового виконання рішення суду Ухвала КЦС ВС від 19.01.2022 року у справі № 523/2357/20

Тому колегія суддів вважає, що для забезпечення розумної передбачуваності судових рішень існує очевидна необхідність формування єдиної правозастосовчої практики у справах про заміну сторони виконавчого провадження у разі смерті боржника та застосування при цьому положень статей 1281 та 1282 ЦК України, а також вирішення питання можливості такої заміни з урахуванням змін до законодавства про виконавче провадження за Законом № 1404-VIII, який набрав чинності 05 жовтня 2016 року, згідно до яких положення щодо закінчення виконавчого провадження у разі смерті, оголошення померлим або визнання безвісно відсутнім стягувача чи боржника викладене як імперативне (пункт 3 частини першої статті 39 Закону № 1404-VIII). Тому справа, що переглядається, містить виключну правову проблему.

Верховний
Суд

Правонаступництво при відумерлості спадщини Ухвала КЦС ВС від 12.01.2022 року у справі № 761/36392/16

Оскільки відсутні спадкоємці, які прийняли спадщину після смерті ОСОБА_1, а з моменту смерті останнього минуло більше року, колегія суддів вважає за необхідне залучити Київську міську раду (орган місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини) до участі в справі як правонаступника ОСОБА_1, який помер ІНФОРМАЦІЯ_1 .

—
Верховний
Суд

Дякую за увагу!